

ANALIZA CRIMINOLOGICĂ A INFRAȚIUNII DE CONTRAFACERE. CONTRAFACEREA CA FENOMEN SOCIAL

Ion ȚIGANAȘ,
doctor în drept,
Director general adjunct al
Agenției de Stat pentru
Proprietatea Intelectuală
(AGEPI)

Sumar

Fenomenul contrafacerii este cunoscut tuturor societăților, doar că volumul și consecințele sunt diferite. Cu cât respectul față de valorile sociale și legislația țării sunt mai pronunțate, cu atât nivelul contrafacerii este mai redus. În acest context, menționăm că analiza criminologică a infraționii de contrafacere este realizată ținându-se cont atât de factorii care influențează personalitatea umană, cât și de motivele dezvoltării acestei infraționii și transformării ei într-un fenomen antisocial național și mondial.

Cuvinte-cheie: *contrafacere, fenomen, motive, impact, măsuri, victimă, titulari de drepturi, proprietate intelectuală, respectarea drepturilor*

Summary

The criminological analysis of the offences of counterfeit. The counterfeit as social phenomenon. Counterfeiting is known to all companies, only the volume and the consequences are different. More the respect for social values and laws of the country are highlighted, the lower is the level of counterfeiting. In this context, it is notable to mention that the criminological analysis of counterfeiting is performed based on both factors that influence human personality and the grounds of developing and transformation of this crime into a national and global anti-social phenomenon.

Key-words: *counterfeiting, phenomenon, reasons, impact, measures, victim, rights holders, intellectual property, enforcement*

„Pedepsește în vederea viitorului, pentru ca vinovatul să nu mai cadă în greșală și pentru ca pedeapsa lui să-i îngrijoreze pe ceilalți”¹

Amploarea fenomenului de contrafacere constituie un motiv pertinent întru studierea profundă a fenomenului criminal. Evaluarea menționată este

¹ Platon „*Dialoguri, Protagoras*”; Paris, ed. Les Belles Lettres, 1966, p. 342.

importantă pentru a identifica cauzele și condițiile comiterii infraționilor de contrafacere, consecințele acestui fenomen și strategia de reacție din partea societății.

Lipsa sau incorectitudinea informațiilor privind cauzele și efectele contrafacerii nu permit autorităților, dar și societății, să reacționeze prompt și eficient în vederea combaterii acestui flagel. Motiv pentru care, un complex de valori socio-umane riscă să fie afectat. În același timp, situația descrisă favorizează crearea și dezvoltarea unor scheme criminale de contrafacere a produselor, scopul cărora este obținerea de avantaje materiale, în detrimentul intereselor legale ale consumatorului, ale titularilor de drepturi, ale statului și ale societății, în general.

Creșterea valorii proprietății intelectuale reprezintă un indicator de succes al oricărei instituții sau întreprinderi, dar și al țării, firește². În rezultat, companiile sau societățile deschise spre inovare și promovare a principiilor proprietății intelectuale, conduc detașat în cursa competitivității economice și a nivelului de trai³. Astfel, doar în Uniunea Europeană, cota contribuției sectoarelor în care se utilizează pe scară largă drepturile de proprietate intelectuală este de aproximativ 39% din totalul activității economice (4,7 miliarde EUR anual), asigurând în mod direct aproximativ 26% din totalul locurilor de muncă (56 milioane locuri de muncă).⁴ Rolul statului, în acest proces, este de a implementa instrumente juridice, economice și sociale pentru dezvoltarea și corelarea tuturor elementelor sistemului de proprietate intelectuală, inclusiv celor privind asigurarea drepturilor. Or, mediul de afaceri susține investițiile în valorile intelectuale, atât timp cât un stat promovează mecanisme de protejare a drepturilor de proprietate intelectuală împotriva acțiunilor de contrafacere a produselor.

Atitudinea pasivă a autorităților publice poate contribui la evoluția unor fenomene social-periculoase, care atentează la securitatea economică și

² Ion Țiganaș, „*Încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală și rolul observatorului național în combaterea acestui fenomen*”, revista *Intellectus*, nr. 3, Chișinău, ed. AGEPI, 2013, p. 6.

³ Global Innovation Index.

⁴ Studiul „*Sectoarele în care se utilizează pe scară largă drepturile de proprietate intelectuală: contribuția la performanța economică și la ocuparea forței de muncă în Europa*”, EPO, OHIM, 2013.

sociale a statului, periclitează spiritul concurenței loiale, limitează motivația inovațională și periclitează siguranța și sănătatea consumatorilor.

Trebuie să recunoaștem că amploarea fenomenului de contrafacere nu se limitează doar la teritoriul țării noastre. Problema, în ultimii ani, a devenit una de interes universal, luând în considerație caracterul transnațional și multidimensional al acestei forme de criminalitate. Conform datelor Cămerei Internaționale de Comerț, 5%-7% din circuitul economic mondial reprezintă comerțul cu mărfuri contrafăcute, ceea ce reprezintă aproximativ 600 miliarde dolari⁵, iar cel mai îngrijorător aspect este că în ultimii treizeci de ani această cifră a crescut constant, fără atestarea unor indicatori de stabilizare a situației.

În pofida faptului că subiectul a fost abordat în cadrul forurilor internaționale, face obiectul unor strategii naționale ale statelor, iar titularii de drepturi contribuie la organizarea unor ample campanii de sensibilizare a societății, totuși indicii contrafacerii produselor devin tot mai alarmanți.

Prin prisma celor descrise, devine imperios necesar realizarea unor cercetări științifice naționale și regionale privind **motivele apariției** și dezvoltării contrafacerii, **măsurarea stării de fapt** și a dinamicii fenomenului infracțional, precum și **identificarea măsurilor de răspuns** a societății împotriva structurilor criminale, care gestionează acest proces.

Merită atenție faptul că din 2012, prin intermediul Observatorului privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, se realizează un Raport național privind contrafacerea și pirateria⁶, în încercarea de a oferi răspuns problemelor menționate.

Pentru elucidarea cauzelor **apariției și dezvoltării fenomenului contrafacerii**, vom face, mai întâi, referire la personalitatea umană, care este influențată, de-a lungul vieții, de mai mulți factori, și anume:

- *familia și cercul de prieteni* – mediul familial este determinant pentru orice persoană. Or, „cei șapte ani de acasă” influențează personalitatea copilului și felul lui de a acționa sau a inacționa în diferite situații. Luând în considerație faptul că părinții reprezintă exemple de urmat pentru copiii lor, mediul familial trebuie să se caracterizeze prin moralitate, educație, comunicare, echilibru. Pe când în familiile cu unul sau ambii părinți de-

cedați, șomeri, consumatori de băuturi alcoolice sau substanțe psihotrope, există riscul apariției unor manifestări antisociale la copiii lor. Predilecția pentru mediul infracțional crește în familiile cu un puternic grad de imoralitate, violență, delincvență și comportament infracțional agresiv;

- *instituția de învățământ* – în majoritatea cazurilor, copiii sunt antrenați în mediul educațional cea mai mare parte a zilei. De aceea, grădinița, școala sau universitatea trebuie să fie un câmp de observație asupra comportamentului copiilor, iar cazurile de indisciplină, absență sau violență, urmează a fi sistematizate și analizate corespunzător. Nu sunt rare cazurile implicării tinerilor în procesul de contrafacere a produselor, având în vedere forța de muncă ieftină a acestora;
- *mediul profesional* – locul de muncă poate fi, uneori, mediul în care o persoană este antrenată în circuitul infracțional. Lipsa de experiență și informație, precum și dorința obținerii unui venit rapid, sunt considerați factorii principali, care determină o persoană să accepte participația la infracțiune. Fiind întrebați despre produsele contrafăcute pe care le transportă, cei mai mulți șoferi afirmă că nu știu despre caracterul ilegal al acțiunii.

Suplimentar celor menționate, se invocă unele păreri minoritare, care demonstrează că personalitatea infracțională poate fi influențată și de factorul genetic. Totuși, deși au fost unele încercări în anii '60-'70 de a argumenta că bărbații purtători ai unui cromozom Y suplimentar (sindromul 47,XYY) erau predispuși la apariția unui comportament antisocial și criminal, studiile⁷ realizate ulterior au infirmat această ipoteză, chiar dacă continuă să figureze în unele manuale de biologie actuale⁸.

În general, personalitatea umană are capacitatea de a fi influențată negativ și este predispusă să asimileze valori antisociale. Totuși, acordând atenție sporită factorilor menționați, activitatea infracțională va fi neatractivă pentru tânăra generație și ar putea fi evitată cu desăvârșire.

Chiar dacă mediul în care crește și se dezvoltă sunt elementele determinante în formarea personalității viitorului infractor, o societate lipsită de valori pozitive oferă motive suplimentare tinerilor delincvenți să inițieze noi forme de criminalitate. Fe-

⁵ The Counterfeit Intelligence Bureau Raport, 2008.

⁶ Raport național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova, 2012 (http://stoppirateria.md/pdf/raport_national_2012-ro.pdf).

⁷ Firth, H., Hurst, J., Oxford Desk Reference – Clinical Genetics, Oxford University Press, New York, 2006, p. 498.

⁸ Corneanu, G., Ardelean, A., Mohan, Gh., Biologie – manual pentru clasa a XII-a, ed. Corint, București, 2007, p. 70.

nomenul contrafacerii este cunoscut tuturor societăților, doar că volumul și consecințele sunt diferite. Cu cât respectul față de valorile sociale și legislația țării este mai pronunțat, cu atât nivelul contrafacerii este mai redus.

În acest context, menționăm că analiza criminologică a infracțiunii de contrafacere urmează a fi realizată ținându-se cont atât de factorii care influențează personalitatea umană, cât și de motivele dezvoltării acestei infracțiuni și transformării ei într-un fenomen antisocial național, regional și mondial.

Baza creșterii constante⁹ a indicatorului de contrafacere nu este determinată de o singură cauză, ci de un conglomerat de motive prielnice dezvoltării acestei forme de criminalitate. În același timp, cauzele creșterii își găsesc răspunsul și în amplasarea geografică a statului, nivelul de dezvoltare, puterea de cumpărare, rata șomajului, cultura juridică a societății etc.

Motivele de creștere a fenomenului de contrafacere pot fi următoarele:

- *profituri enorme* – conceptul de producere a mărfurilor contrafăcute rezultă din scopul obținerii veniturilor maxime. Avantajul schemelor criminale este că nu investesc mijloace umane și financiare în elaborarea produselor noi¹⁰, ci utilizează obiecte de proprietate intelectuală deja create, dezvoltate și promovate de titularii de drepturi. Filosofia acestora este „*de ce să creez ceva nou, dacă nu sunt sigur de succesul material; mai bine investesc sume mici în imitarea produselor cunoscute și apreciate de consumator, în așa fel, profiturile îmi sunt garantate*”. Un alt avantaj este că în producerea contrafacerilor sunt utilizate substanțe improprie, impurități, substanțe toxice și alte componente de proveniență dubioasă¹¹. Pe lângă încălcarea normativelor de calitate, grupurile criminale racolează forță de muncă ieftină și necalificată, care lucrează în condiții insalubre și fără a respecta tehnologia de fabricare a produselor. Potrivit unor studii, un euro investit în contrafacerea produselor, aduce persoanelor implicate venituri de până la 10 euro, ceea ce reprezintă profituri uriașe necontabilizate de au-

toritățile statului. Pentru a completa claritatea tabloului, menționăm că, potrivit revistei Forbes, cele mai profitabile sectoare economice sunt cele care s-au încadrat, anul precedent, între 10%-16%. Toate argumentele menționate sunt extrem de atractive pentru *criminalitatea gulereilor albe*. De aceea, societatea urmează, în cel mai corect mod, să dea un răspuns pe măsură. Principiul struțului activează în detrimentul valorilor pozitive ale societății;

- *implicarea crimei organizate și a elementului corupțional* – fenomenul contrafacerii produselor este caracteristic, în mod special, grupurilor criminale organizate sau organizațiilor criminale; fapt pentru care legislațiile naționale¹² prevăd că infracțiunile de contrafacere comise de elemente criminale organizate sunt catalogate drept circumstanțe agravante și sunt stabilite pedepse corespunzătoare. Avantajul crimei organizate este că dispune de o structură internă bine dezvoltată și o disciplină de fier, ceea ce-i permite să desfășoare diverse scheme ilegale. Similar companiilor oficiale, inițial sunt analizate specificul și volumul pieței de desfacere a produselor contrafăcute, legislația privind asigurarea drepturilor, implicarea autorităților, în special la frontieră și alte aspecte practice. Pașii următori țin de identificarea necesităților, alegerea rutelor de transport și stabilirea participanților la proces. În același context, menționăm că nivelul de contrafacere într-o țară este direct proporțional cu indicatorii de corupție. Astfel încât, *cifra neagră a criminalității*, adică diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă, este mai pronunțată în societățile cu un respect redus față de legislația țării;
- *pedepse relativ ușoare* – pornind de la afirmația lui Aristotel „*că o persoană comite o infracțiune, atunci când nu se așteaptă la nici o pedeapsă*”, considerăm că sistemul juridic al unei țări trebuie să dispună de suficiente instrumente legale pentru a preveni comiterea infracțiunii de contrafacere. Anume profilaxia și prevenirea delictelor, așa cum reiterau *Cesare Lombroso* și *Cesare Beccaria*, sunt elementele care pot anticipa săvârșirea crimei. Totuși, principiile unui stat de drept obligă statele să reglementeze reacții legale, de pedepsire a făptașilor, în cazul actelor de criminalitate. Făcând abstracție de *legea talionu-*

⁹ Report on EU customs enforcement of intellectual property rights, Results at the UE border – 2010, p. 11.

¹⁰ Conform cercetărilor de la Tufts University, costul mediu necesar pentru inventarea și promovarea unui medicament este de 1 miliard dolari.

¹¹ Conform datelor Organizației Mondiale a Sănătății, se estimează că din cauza administrării unor medicamente contra malariei contrafăcute, anual se înregistrează aproximativ 200000 de decese.

¹² Art. 185² alin. 7 al Codului Penal al Republicii Moldova, Monitorul Oficial, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.

lui¹³ sau răzbunarea sângelui, trebuie să vorbim despre reacții echilibrate din partea societății. Art. 61 al Acordului TRIP statuează că „sanctiunile vor include închisoare și/sau amenzi suficiente pentru a fi descurajatoare și vor fi la un nivel comparativ cu cele aplicate unor delictive grave similare. În cazurile adecvate, sancțiunile posibile vor include și sechestrarea, confiscarea și distrugerea mărfurilor în cauză, precum și a tuturor materialelor și instrumentelor, care au servit direct la comiterea delictului, ... în special atunci când acestea sunt comise în mod deliberat la scară comercială”. Deși, în Moldova pedeapsa pentru încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală este suficient de aspră pentru a fi și descurajatoare, totuși, la nivel mondial, este greu să găsești o altă infracțiune, de pe urma căreia profiturile ar fi atât de mari, iar riscul reținerii sau pedepsei penale, atât de mic. Orice formă de trafic de droguri, în cantități mai mici decât cele întâlnite în cazul contrafacerii, are drept consecință, în multe state, privațiunea pe viață sau chiar pedeapsa capitală; pe când în cazul *contrafacerii intelectuale*, este sancționată, de cele mai multe ori, cu o simplă amendă;

- *progresul tehnologic al mijloacelor de comunicare* deși, conform datelor Serviciului Vamal și Inspectoratului General de Poliție, mărfurile contrafăcute sunt introduse în Moldova pe cale rutieră și aeriană, totuși, atragem atenția că potrivit informațiilor din Comunitatea Europeană forma principală de transport este prin intermediul traficului poștal. În 2010, au fost depistate cu 82% de cazuri mai multe decât în anul precedent, doar pe filiera poștală¹⁴. Explicația, pe care o găsim relevantă, este că creșterea spectaculoasă se datorează, în mod special, fluxului comercial pe Internet, mai ales dacă ținem cont de faptul că medicamentele, îmbrăcămintea și încălțămintea sunt principalele produse contrafăcute, care au fost transportate pe cale poștală. În acest context, se impune o cooperare mai eficientă cu companiile ce prestează servicii de transport poștal, precum și cu reprezentanții sistemelor internaționale de plăți, ce asigură circuitul financiar rezultat din comerțul electronic. Cifrele prezentate la această secțiune pot fi înșelătoare, deoarece metoda poștală face conexiune directă

cu consumatorul interesat să cumpere un număr limitat de produse, astfel că cuantumul articolelor contrafăcute depistate pe ruta poștală reprezintă doar 1% din totalul produselor, pe când transportul maritim rămâne a fi lider cu o cotă de peste 80%;

- *carențe în coordonarea acțiunilor între autorități* – este una dintre verigile slabe în contextul combaterii fenomenului de contrafacere, deoarece predomină desfășurarea acțiunilor individuale, iar unii reprezentanți ai autorităților se conduc de principiul „eu știu cel mai bine”. Sigur că această formă de „conlucrare” favorizează grupările criminale organizate, care au o coordonare suficientă, atât pe verticală, cât și pe orizontală. Elaborarea planurilor comune de acțiuni, instituirea unui centru de analiză a datelor și coordonarea acțiunilor, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale, reprezintă repere pe care trebuie să se bazeze strategia de apărare și de reacție. Fiind o țară importatoare de produse contrafăcute, pentru Moldova devine vitală axa de cooperare dintre serviciile de asigurare a drepturilor la frontieră, de anchetă preliminară și de urmărire penală. Un sistem modern de protecție trebuie să se bazeze, în special, pe instrumentele vamale (acțiune în baza cererii de intervenție la frontieră, acțiune în *ex-officio*) și pe instrumentele polițienești (plângere din partea titularului de drepturi, acțiune în *ex-officio* sau sesizarea consumatorului). Astfel încât, analiza datelor instituțiilor cooperante va mări substanțial eficiența acțiunilor, iar în cazul în care produsele contrafăcute reușesc, totuși, să eludeze controlul vamal, sistemul să permită blocarea acestora până la etapa expunerii spre comercializare;
- *legislație neajustată situației* – legislația care nu corespunde realităților zilei reprezintă primul semnal transmis infractorilor, în rezultatul căruia aceștia decid intrarea pe piață. Este important, din punctul nostru de vedere, ca actul normativ să ofere pârghii suficiente pentru autoritățile de control întru asigurarea deplină a drepturilor de proprietate intelectuală. Considerăm că acțiunea *ex-officio* este în măsură să asigure mecanismul legal de intervenție al instituțiilor responsabile, în cazul lipsei sesizărilor din partea titularilor de drepturi. În aceeași ordine de idei, legiuitorul trebuie să instituie instrumente juridice, pentru ca titularii de drepturi să-și poată exercita dreptul de apărare, în cadrul procedurii civile, penale sau administrative;

¹³ „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, vânătaie pentru vânătaie”.

¹⁴ Report on EU customs enforcement of intellectual property rights, Results at the UE border – 2010, p. 19.

- *lipsa interesului din partea titularilor de drepturi* – titularul de drepturi, în contextul acestui articol, este persoana deținătoare a drepturilor exclusive asupra unui obiect de proprietate industrială, în virtutea creării, înregistrării și utilizării acestuia. Calitatea respectivă oferă deținătorului de drepturi posibilitatea utilizării, în condiții de exclusivitate, a proprietății sale, dar și temeuri legale pentru interzicerea utilizării abuzive din partea terților. Astfel, titularul de drepturi devine un subiect extrem de interesat în protejarea drepturilor sale, împotriva acțiunilor de contrafacere. Or, fenomenul de contrafacere afectează, la modul cel mai direct, interesele legitime ale titularului. Totuși, datele statistice demonstrează că titularii de drepturi nu acționează suficient în vederea protejării drepturilor lor, ci preferă să se poziționează în calitate de victimă și să reacționeze pasiv în cadrul procedurii de constatare a contrafacerii. Practica din țara noastră confirmă fenomenul descris, iar numărul cazurilor în care titularul de drepturi nu reacționează la notificarea autorităților de control este suficient de îngrijorător. Analiza datelor statistice atestă faptul că în 32% din toate cazurile de reținere a mărfurilor presupuse a fi contrafăcute, titularii de drepturi nu au reacționat sau nu au fost interesați să se implice, mult peste media europeană¹⁵.
- *acceptarea fenomenului de către societate* – în condițiile în care fenomenul de contrafacere ia amploare, implicarea societății devine indispensabilă. Organizațiile criminale, care gestionează procesul de contrafacere a mărfurilor, vor avea succese pe teritoriul unei țări atât timp cât societatea le va accepta prezența, va tolera fenomenul în complexitatea lui, va accepta cumpărarea produselor contrafăcute, nu va informa titularul de drepturi despre falsurile achiziționate, nu va sesiza autoritățile competente. În pofida riscurilor la care se supun, societățile slab dezvoltate tind să accepte flagelul contrafacerii, fiind influențate de sărăcie, șomaj, mentalitate sau lipsa informației. În cadrul unui sondaj de opinie¹⁶ des-

fășurat în Moldova, 58% din intervievați nu știau ce înseamnă contrafacerea, 45% achiziționau produse contrafăcute în mod conștient, deoarece au un preț redus, 73% au menționat despre consecințele negative a contrafacerilor, iar 59% dintre aceștia, nu au reacționat în nici un fel. Într-un sondaj¹⁷ similar desfășurat în Ungaria, rezultatele demonstrează intoleranță socială față de contrafaceri, iar persoanele care comit astfel de acțiuni sunt considerate infractori și trebuie pedepsite în modul cel mai drastic. Drept rezultat, Ungaria este una dintre țările europene cu cea mai scăzută rată a contrafacerilor, iar motivul, cel mai plauzibil, este că autoritățile statului au avut suportul societății. Astfel că prin conjugarea eforturilor tuturor subiecților interesați, s-a demonstrat că este posibil de redus la minim indicatorul de contrafacere. În asemenea cazuri, o forță mobilizează pe celelalte, iar interesul comun a prevalat în raport cu cel individual.

Victima infracțiunii de contrafacere. Impactul asupra consumatorilor

Victima directă a infracțiunii de contrafacere este persoana care achiziționează un bun. De cele mai dese ori, procurarea unor mărfuri contrafăcute nu reprezintă un scop al acestora. Relația prin care infractorul își duce victima intenționat în eroare se dezvoltă pe fondalul necunoașterii sau dezinformării victimei și al abilităților infractorului de a ajunge cu produsele contrafăcute pe o piață și de a face o oferta atractivă consumatorului. Există, însă, și cazuri în care victima, în mod deliberat, achiziționează un bun contrafăcut, în virtutea unor circumstanțe de ordin economic sau social.

Indiferent de relația dintre consumator și infractor, cert este că fenomenul de contrafacere reprezintă:

- *furnizarea de produse de calitate dubioasă* – prin definiție, statul este entitatea a cărei obligație directă este să-și protejeze cetățenii, inclusiv contra riscurilor care tind să afecteze relațiile socio-umane. Întru realizarea acestui deziderat, statele impun limite de calitate a mărfurilor sau serviciilor, obligând mediul de afaceri să investească în calitatea bunurilor. Prin această măsură, autoritățile asigură accesul pe piață în condițiile respectării standardelor minime de calitate și se protejează împotriva creșterii cheltuielilor bugetare destinate combaterii fenomenelor care atentază asupra acestor principii. Dacă în cazul

¹⁵ Conform datelor Uniunii Europene, în 90% din cazurile reținute de oficiile vamale, mărfurile contrafăcute au fost distruse, cu acordul titularilor de drepturi. În 2,5% din cazuri, s-a constatat lipsa încălcării drepturilor, ceea ce demonstrează eficiența instrumentelor cu care operează inspectorii vamali și doar în 4,5% din totalul cazurilor, mărfurile presupuse a fi contrafăcute au fost declarate liber de vamă, din considerentul lipsei de reacție din partea titularului de drepturi la notificarea oficiilor vamale.

¹⁶ Studiu privind cunoașterea de către consumatori a fenomenelor de contrafacere și piraterie (http://stoppirateria.md/pdf/studiu_report.pdf).

¹⁷ Sondaj de opinie "Contrafacerea în Ungaria", 2010-2012.

actelor de piraterie, violatorii drepturilor de autor sunt în stare să asigure, în mare parte, o calitate similară operelor și fonogramelor originale, atunci în cazul contrafacerilor, grupurile criminale nu doresc și pot asigura standardele solicitate¹⁸. De altfel, aceștia percep victima doar prin prisma calității sale de consumator de produse, fără a se interesa de consecințele nefaste¹⁹ în rezultatul utilizării mărfurilor contrafăcute;

- *înșelarea consumatorului* – infracțiunea de contrafacere se realizează prin fabricarea fără permisiunea titularului de drepturi și includerea în circuitul civil a unor produse, care constituie sau includ un obiect de proprietate intelectuală protejat și a cărei intenție este de a înșela consumatorul, prin comercializarea acestor produse în speranța că consumatorul va crede că sunt mărfuri originale, produse de titularul de drepturi. Astfel, victima este mințită pentru că i se oferă o imitație a produsului original. În plus, procurând un bun, care pe lângă faptul că nu-i satisface cerințele așteptate, consumatorul achită costul deplin al acestuia. Pentru a nu trezi suspiciuni în rândul eventualelor victime, grupurile criminale organizate au dezvoltat o strategie potrivit căreia prețul produselor contrafăcute nu trebuie să difere prea mult de a celor originale. Astfel, exceptând obiectele de lux, costul mărfurilor falsificate este, adesea, identic sau similar cu produsele titularului de drepturi;
- *riscuri pentru viața și sănătatea consumatorilor* – reiterăm că obiect al contrafacerii poate fi orice produs, indiferent de destinație, mărime, utilitate sau valoare, iar scopul urmărit de promotorii fenomenului de contrafacere nu se intersectează în nici un fel cu siguranța, cu sănătatea sau cu viața consumatorului. Chiar dacă medicamentele contrafăcute²⁰ sunt asociate, cel mai adesea, cu riscurile pentru viața și sănătatea consumatorilor, practica demonstrează că sunt și alte produse²¹ la fel de periculoase, care pot afecta

siguranța publică²². Putem aduce exemplul pieselor auto de schimb. În ultimii ani, Inspectoratul General de Poliție bate alarma în legătură cu numărul alarmant de mare al accidentelor rutiere produse pe traseele publice²³. În același timp, datele Serviciului Vamal pe 2013 menționează că 31% din totalul articolelor reținute ca fiind contrafăcute s-au dovedit a fi piese auto de schimb, importate din Turcia și China. Ar fi incorect și prematur de a pune semnul egalității între cele două realități, dar cert este faptul că produsele contrafăcute constituie o problemă majoră pentru sistemul circulației rutiere; mai ales că în 89,8% din toate accidentele înregistrate în 2012 s-au produs din vina conducătorilor auto și tot în perioada menționată au fost sancționați contravențional 10435 conducători auto, pentru exploatarea mijloacelor de transport cu defecțiuni tehnice. Astfel, stoparea importului de piese auto contrafăcute, de rând cu alte măsuri operative, poate reprezenta un instrument eficient de prevenire a deceselor și traumatismelor în trafic.

Impactul asupra titularilor de drepturi

Concurența loială reprezintă un element sănătos și pozitiv în dezvoltarea oricărei companii, având în vedere caracterul motivațional al acesteia. Practica europeană vine să confirme că dezvoltarea principiilor concurenței plasează companiile dintr-un sector al economiei într-o competiție corectă și echilibrată. Pe de altă parte, concurența neloială instituie un sistem economic ilegal, defectuos, dezechilibrat și cu o dezvoltare haotică, care se materializează prin:

- *reducerea vânzărilor* – reprezintă primul semnal sesizat de către producătorul onest, în cazul apariției pe piață a produselor contrafăcute. Această intervenție abuzivă nu face altceva decât să transforme relația între producător și consumator, chiar dacă acesta din urmă nu realizează și nu intenționează să modifice ceva. Treptat și paralel cu utilizarea elementelor de marketing, produsele contrafăcute reușesc să ia locul celor originale. Datorită posibilităților enorme de care dispun, grupurile criminale organizate sunt capabile de realizarea acestui proces într-o pe-

¹⁸ Conform datelor Organizației Mondiale a Sănătății, 32% din medicamentele contrafăcute depistate nu conțin nici o substanță activă, 20,2% conțin alte doze ale substanțelor active decât cele declarate, 21,4% din produse conțin ingrediente greșite, iar 8,5% - impurități și substanțe nocive și toxice.

¹⁹ În 1995, după vaccinarea a peste 50000 de nigerieni afectați de epidemia de meningită, 2500 dintre ei au decedat, în rezultatul administrării medicamentelor contrafăcute.

²⁰ Conform datelor Organizației Mondiale a Sănătății, 10% din produsele medicamentoase comercializate la nivel mondial sunt considerate contrafăcute. În țările slab dezvoltate și în curs de dezvoltare, acest indicator se estimează a fi de 30%.

²¹ Potrivit Uniunii producătorilor (UNIFAB), 10% din piesele auto de schimb comercializate în Uniunea Europeană sunt contrafăcute.

²² Conform Serviciului Vamal, din totalul produselor reținute la frontieră ca fiind contrafăcute, 39% au constituit telefoane mobile și accesorii, 10% - produse cosmetice, 4% - jucării, iar 2% - ochelarii de soare, toate bunurile menționate fiind incluse în grupul produselor de risc al sănătății și siguranței publice.

²³ Conform datelor Direcției poliție rutieră, pe parcursul anului 2012 au fost înregistrate 2712 accidente rutiere soldate cu 441 persoane decedate și 3510 - traumatizate.

rioadă foarte scurtă de timp. Gravitatea situației este că produsele contrafăcute intervin în cadrul unei piețe după ce titularul de drepturi a investit un capital intelectual, uman și financiar suficient pentru a dezvolta un produs ce corespunde standardelor de calitate și este acceptat și apreciat de consumator;

- *reducerea locurilor de muncă* – influența negativă asupra planului de afaceri al întreprinderii duce inevitabil la revizuirea politicii de cadre a companiei. Disponibilizarea salariiștilor reprezintă consecința reducerii vânzărilor, pe care o suportă titularul de drepturi. Problema se poate agrava în situația în care sunt afectate mai multe companii sau chiar sectoare ale economiei, având în vedere contribuția acestora la formarea bugetelor naționale și la echilibrul pieței muncii;
- *afectarea imaginii și a reputației* – obiectele de proprietate intelectuală contribuie masiv asupra dezvoltării imaginii și reputației companiei. Uneori, marca sau modelul industrial sunt singurele elemente care formează și mențin relația producătorului cu clienții săi, astfel încât aceștia din urmă ar putea să nu cunoască numele companiei producătoare, chiar dacă îi cumpără produsele zilnic. De regulă, această relație se constituie în timp și se întărește prin satisfacția consumatorului de a fi cumpărat exact produsul solicitat. Reputația produsului original se axează pe o serie de elemente necunoscute, de obicei, societății, precum analiza pieței, elaborarea conceptului de creație, investiții în tehnologii performante, producerea bunurilor conform cerințelor de calitate, identificarea și promovarea strategiei de marketing, etc. Instrumentele menționate favorizează apariția unui produs, care se identifică printr-o marcă puternică, valoroasă²⁴ și ușor de recunoscut. În același timp, acestea sunt considerate motive suficiente pentru titularii de drepturi în a-și proteja individual mărcile împotriva oricăror contrafaceri și de a solicita statelor să le asigure drepturile, care rezultă din proprietatea privată²⁵;
- *scăderea încrederii în produsele originale* – paradoxul gestionării afacerilor este că necesită investiții enorme și eforturi maxime pentru a obține încrederea consumatorului, dar e nevoie de

foarte puțin, pentru a o pierde. Intenția, în cazul infracțiunii de contrafacere, se realizează prin utilizarea ilegală, integrală sau parțială a unui obiect de proprietate intelectuală de natură să creeze o confuzie²⁶ cu cele folosite în mod legal. În rezultat, consumatorului i se induce o senzație de neîncredere în privința produselor ce i se oferă;

- *scăderea investițiilor în cercetare-dezvoltare* – inovațiile și creativitatea tind să remodeleze principiile economice actuale. Investițiile în cercetare-dezvoltare reprezintă un deziderat al timpului, de aceea statele încurajează, prin diferite instrumente, transferul de tehnologii către mediul de afaceri. Economii bazate pe principiile de concurență loială au conștientizat că la baza dezvoltării întreprinderilor sunt inovațiile și tehnologiile noi. În același timp, companiile înțeleg că fără realizarea transferului tehnologic vor supraviețui²⁷ mai greu principiilor concurențiale. Având în vedere costurile ridicate ale procesului de cercetare, titularii de drepturi au nevoie de garanții din partea statului, inclusiv în vederea reducerii indicatorilor de contrafacere.

Impactul asupra statului

Activitatea infracțională este caracteristică pentru orice societate, indiferent de maturitatea, complexitatea sau dezvoltarea acesteia. Însă, dacă rata criminalității depășește nivelul admisibilității, iar terenul favorizează creșterea acesteia, atunci situația poate deveni extrem de periculoasă. Contrafacere s-a dezvoltat masiv în ultimii 30 de ani, modelându-se dintr-o crimă izolată într-un proces administrat de organizațiile criminale internaționale; de la o activitate ce asigura niște necesități locale, la un flagel capabil să submineze principiile economice; de la falsificarea unor produse de lux, greu accesibile, la contrafacerea în cantități enorme a întregului spectru de produse; de la un delict minor, la un fenomen complex. Dezvoltarea unei valori negative, într-un termen atât de scurt, merită implicarea și atenția tuturor victimelor directe sau indirecte, fie consumatori, titulari de drepturi, mediul de afaceri, state sau organizații internaționale. Impactul asupra statului se reflectă, în special, prin:

²⁴ Potrivit INTERBRAND, cea mai valoroasă marcă în 2013 a fost recunoscută Apple, care este apreciată la 98,3 miliarde de dolari, cu o creștere de 28% față de anul precedent.

²⁵ Preambulul Acordului TRIPs menționează că adoptarea documentului se realizează în contextul „recunoașterii drepturilor de proprietate intelectuală în calitate de drepturi private”.

²⁶ Art. 19 al Legii concurenței, nr. 183/2012, Monitorul Oficial, nr. 193-197 din 14.09.2012.

²⁷ Exemplul fostei glorii a fotografiei, compania Kodak, care a intrat în faliment, inclusiv și din considerentul că a redus investițiile în tehnologiile noi. Totuși, după lungi dezbateri judiciare, a obținut avizul instanței de judecată pentru a ieși din faliment, iar restructurarea portofoliului de brevete de invenție a servit drept „colac de salvare”.

- *reducerea taxelor și impozitelor la buget* – conform Camerei de Comerț Internațional, volumul mărfurilor contrafăcute se încadrează între 5% și 7% din comerțul mondial sau aproximativ 600 miliarde de dolari anual. Comisia Europeană menționează într-un raport din 2010 că doar serviciile vamale au reținut peste 100 milioane de articole contrafăcute, ceea ce reprezintă peste 1,1 miliarde de euro. Potrivit datelor Inspectoratului General de Poliție pe anul 2013, valoarea bunurilor ridicate se estimează la 3,6 milioane lei, iar în 2012, Serviciul Vamal a reținut peste 86 mii de articole contrafăcute. Cifrele prezentate fac parte din *criminalitatea aparentă*, adică doar delictele și infracțiunile înregistrate de autoritățile de control. Dacă înțelegem că *cifra neagră a criminalității* este mai mare decât criminalitatea aparentă, atunci putem face o evaluare a taxelor și impozitelor ascunse de bugetul de stat. Cele mai substanțiale impozite de care este privat statul se referă la plățile vamale, având în vedere că mărfurile contrafăcute sunt introduse în țară prin eludarea controlului vamal și plățile fiscale, ținând cont că activitatea economică nu este legalizată;
- *limitarea principiilor de concurență* – concurența loială favorizează dezvoltarea unui business sănătos și puternic, care la rândul lui creează mai multe locuri de muncă, contribuie la bugetul de stat, atrage investiții străine și poziționează statul în lista țărilor sigure, din punct de vedere comercial. Fenomenul contrafacerii, pe de altă parte, nu are nici o tangență cu valorile menționate, ci creează o concurență neloială în raport cu producătorii corecți. În rezultat, beneficiile economice și sociale ale întregii societăți sunt redirecționate către un număr restrâns de persoane, organizate în grupuri criminale;
- *afectarea pieței muncii* – rata șomajului a fost dintotdeauna un indicator al funcționalității economice, motiv pentru care orice factor de destabilizare a pieței muncii trebuie examinat minuțios. Amploarea fenomenului de contrafacere asupra pieței muncii a făcut obiectul mai multor studii²⁸, care scot în vileag pierderile în rezultatul desființării locurilor de muncă. Chiar dacă există autori, care susțin că falsificarea produselor creează totuși noi locuri de muncă, menționăm că acest proces ilegal se desfășoară în lipsa garanțiilor

sociale, a condițiilor adecvate de muncă, a retribuției echitabile și are un caracter temporar. În plus, în condițiile în care mărfurile contrafăcute sunt produse în afara Moldovei, nici măcar acest argument nu este sustenabil;

- *reducerea investițiilor străine* – companiile străine analizează oportunitatea prezenței lor pe teritoriul unui stat prin prisma reglementărilor naționale și siguranței desfășurării afacerii. Statele se îngrijesc să asigure aceste necesități prin politici vizionare, legislație clară, sisteme economice accesibile, instrumente juridice echilibrate etc. Domeniul proprietății intelectuale interesează, de obicei, pe majoritatea investitorilor străini. Mai mult ca atât, date oficiale reflectă faptul că înregistrarea și asigurarea proprietății intelectuale sunt realizate la o fază incipientă, până la demararea activității comerciale propriu-zise. La fel de importante sunt și aspecte precum rata contrafacerii sau eficiența combaterii lor de către autorități. Includerea țării în *listele negre ale statelor*, care nu asigură un regim juridic suficient pe protecție a proprietății intelectuale și nu luptă eficient cu fenomenul contrafacerii, va reprezenta un impediment pentru un eventual investitor. În ultimul timp, subiectul asigurării proprietății intelectuale este inclus pe agenda politică a statelor și face obiectul acordurilor economice bilaterale;
- *dezvoltarea economiei tenebre și creșterea criminalității* – orice formă de criminalitate creează un disconfort social, de aceea statului îi revine rolul de a furniza siguranță în rândul populației și mediului de afaceri. Termenii de *paradis infracțional* sau *zonă neagră* sunt caracteristici țărilor cu un mediu infracțional pronunțat și cu economie administrată, în mare parte, de elementele criminale. În condițiile descrise, populația fie ia poziția de apărare, fie acceptă contextul creat și se implică în lanțul infracțional, inclusiv la nivel de familie sau localitate. De exemplu, în 2007 doi frați din China au fost acuzați de producerea pentru un grup criminal a 160000 de lame de ras contrafăcute, implicând în această activitate și pe membrii familiilor lor²⁹. Gravitatea situației este că tânăra generație se va naște și va crește într-un mediu, pe care îl va percepe ca un fapt normal, iar modificarea acestei mentalități se va realiza peste câteva generații și va necesita eforturi colosale;

²⁸ Cartea verde a Comisiei Europene menționează că fenomenul contrafacerii produce desființarea anuală a peste 200000 locuri de muncă în Europa și SUA.

²⁹ The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment, United Nations Office on Drugs and Crime, 2010, p. 180.

– creșterea cheltuielilor pentru acțiunile de contracarare – fenomenul de contrafacere trezește reacții de apărare din partea tuturor victimelor sale. În condițiile actuale, atât statele, cât și titularii de drepturi și-au ajustat strategiile de combatere a contrafacerii. Companiile au mărit bugetele destinate înființării de reprezentanțe naționale și instituirii de asociații internaționale de protecție a drepturilor. Autoritățile guvernamentale au crescut cheltuielile în vederea dezvoltării capacităților instituționale³⁰, desfășurării acțiunilor de constatare a actelor de contrafacere, informării și sensibilizării societății privind riscurile și consecințele contrafacerilor.

Concluzii

Studierea factorilor de dezvoltare a fenomenului de contrafacere. Baza creșterii constante a indicatorului de contrafacere nu este determinată de o singură cauză, ci de un conglomerat de motive prielnice dezvoltării acestei forme de criminalitate. În același timp, cauzele creșterii își găsesc răspunsul și în amplasarea geografică a statului, nivelul de dezvoltare, puterea de cumpărare, rata șomajului sau cultura juridică a societății. Totuși, motivele de creștere a fenomenului de contrafacere trebuie căutate în profiturile enorme ce caracterizează această activitate, în implicarea crimei organizate și a elementului corupțional, în sistemul de sancțiuni neechilibrat și incapabil să reprezinte o reacție adecvată a societății, în progresul tehnologic al mijloacelor de comunicare, în lipsa sau carența procesului de coordonare a acțiunilor între autorități, precum și între acestea și titularii de drepturi, în legislația neajustată realității, în lipsa interesului din partea titularilor de drepturi, dar și în acceptarea și tolerarea fenomenului de către societate.

Analiza impactului fenomenului de contrafacere asupra consumatorului. Victima directă a infracțiunii de contrafacere este persoana care achiziționează un bun. De cele mai dese ori, procurarea

unor mărfuri contrafăcute nu reprezintă un scop al acestora. Relația prin care infractorul își duce victima intenționat în eroare se dezvoltă pe fondalul necunoașterii sau dezinformării persoanei și al abilităților infractorului de a ajunge cu produsele contrafăcute pe o piață și de a face o oferta atractivă consumatorului. Indiferent de relația dintre consumator și infractor, cert este că fenomenul de contrafacere reprezintă furnizarea de produse de calitate dubioasă, înșelarea consumatorului, precum și riscuri pentru viața și sănătatea consumatorilor.

Analiza impactului fenomenului de contrafacere asupra titularilor de drepturi. Concurența loială reprezintă un element sănătos și pozitiv în dezvoltarea oricărei companii, având în vedere caracterul motivațional al acesteia. Practica europeană vine să confirme că dezvoltarea principiilor concurenței, plasează companiile dintr-un sector al economiei într-o competiție corectă și echilibrată. Pe de altă parte, concurența neloială produsă de fenomenul de contrafacere instituie un sistem economic ilegal, defectuos, dezechilibrat și cu o dezvoltare haotică, care se materializează prin reducerea vânzărilor, reducerea locurilor de muncă, afectarea imaginii și a reputației, scăderea încrederii în produsele originale și scăderea investițiilor în cercetare-dezvoltare;

Analiza impactului fenomenului de contrafacere asupra statului. Activitatea infracțională este caracteristică pentru orice societate, indiferent de maturitatea, complexitatea sau dezvoltarea acesteia. Însă, dacă rata criminalității depășește nivelul admisibilității, iar terenul favorizează creșterea acesteia, atunci situația poate deveni extrem de periculoasă. Dezvoltarea unei valori negative, într-un termen atât de scurt, merită implicarea și atenția tuturor victimelor directe sau indirecte, fie consumatori, titulari de drepturi, mediul de afaceri, cercetători, state sau organizații internaționale. Impactul asupra statului se reflectă, în special, prin reducerea taxelor și impozitelor la buget, limitarea principiilor de concurență, afectarea pieții muncii, reducerea investițiilor străine, dezvoltarea economiei tenebre și creșterea criminalității, creșterea cheltuielilor pentru acțiunile de contracarare.

³⁰ În 2008, prin Hotărârea Guvernului se constituie Comisia Națională pentru Proprietatea Intelectuală; în 2010, în cadrul Serviciului Vamal se instituie Secția privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală; în 2011, se creează Secția combaterea infracțiunilor din domeniul informaticii; în rezultatul reformării Ministerului Afacerilor Interne, în 2013 a fost înființată Secția de investigare a infracțiunilor în domeniul proprietății intelectuale, iar în fiecare Inspectorat Teritorial de Poliție este desemnat un responsabil de coordonarea acțiunilor anti-contrafacere. Suplimentar, în cadrul Inspectoratului General de Poliție s-a instituit Centrul pentru combaterea crimelor informatice; în 2011 se creează Observatorul respectării drepturilor de proprietate intelectuală.